

ÇOCUĞUN İHMAL VE İSTİSMARDAN KORUNMASINDA OKULUN ROLÜNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

TEACHERS' VIEWS ON THE ROLE OF THE SCHOOL IN THE PROTECTION OF CHILD FROM NEGLEGT AND ABUSE

Pelin TAŞKIN²

Özge ERDEMLİ³

Tuğba GÜNER DEMİR⁴

Başvuru Tarihi: 11.05.2019

Yayına Kabul Tarihi: 02.10.2019

DOI: 10.21764/maeuefd.563292

(Araştırma Makalesi)

Özet: Çocuğun haklara sahip olduğu düşüncesi günümüzde önem kazanmış ve doğası gereği çocuğun korunmaya ihtiyaç duyabileceği kabul edilmiştir. Çocuğun korunması işlevinin etkin biçimde yerine getirilmesinde okul da rol üstlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan görüşme formuyla, çocuk hakları konusunda eğitim almış sekiz öğretmenden oluşan çalışma grubuyla görüşmeler yapılmıştır. Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında öğretmen görüşlerine göre okul yönetiminin, öğretmenlerin, velilerin ve sosyal hizmet uzmanlarının rolleri bulunmaktadır. Okul yönetiminin çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik öğrenciyi ve veliyi tanımaya yönelik çalışmalar yaptıkları ve bu konuda bilgilendirici etkinlikler düzenledikleri ifade edilmektedir. Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenlerin rolleri; ihmal ve istismar olaylarını bildirim yükümlülüğü, öğrencilerle güven ve sevgiye dayalı iletişim kurma, öğrencileri, velileri ve meslektaşlarını bu konularda bilgilendirme ve ihmal-istismar konusunda yeterli bilgiye sahip olma şeklinde sıralanmaktadır. Velinin rolleri ise öncelikle çocuğuna ihmal ve istismarda bulunmaması ve çocuğunu bu konuda bilinçlendirmesi iken, sosyal hizmet uzmanlarının rolleri ise kurum korumasındaki çocuklarının takibinin dikkatli ve özenli biçimde yapılması, paydaşlara bilgilendirici seminerlerin düzenlenmesi ve öğretmenlerle işbirliği içerisinde çalışılması şeklinde belirtilmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Çocuk ihmal ve istismarı, çocuk hakları, çocuğun korunması, okulun rolü*

Abstract: The idea that the child has rights, has gained importance today and it is accepted that the child may need protection. The school also plays a very effective role in terms of performing the duty of child protection. The aim of this study is to reveal the views of teachers about the role of the school in protection of the children from neglect and abuse. Interview form was prepared on this purpose, interviews were conducted with the study group consisting of eight teachers, who attended courses about children's rights. School administrators, teachers, parents and social workers have a role in the protection of children from neglect and abuse according to teachers' opinions. It is stated that the school administrators have conducted researches to get to know the students and parents and have organized informative activities in order to protect the children. The roles of teachers in protecting children from neglect and abuse are listed as follows: The obligation to report incidents of neglect and abuse and getting students, parents and colleagues to inform about these issues. It is expected of parents not to abuse or neglect their children but to safeguard and inform them. As for social workers, they are responsible for diligent and careful monitoring of the children under institutional protection. Moreover, they are supposed to provide stakeholders with information through seminars and collaborate with teachers to ensure the well-being of the children.

Keywords: *Child neglect and abuse, children rights, child protection, role of school*

¹ Bu makale, 10-12 Mayıs 2018 tarihlerinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde düzenlenen 13. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğrt. Üyesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara. E-mail: ptaskin@education.ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0001-8860-579X

³ Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara. E-mail:ozge.erdemli8787@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8004-020X

⁴ Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara. E-mail: tguner@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0003-2653-2673

Giriş

Çocuğun korunması ve çocuğun hakları günümüzün önemli konular arasındadır. Çocuğun sosyal bir varlık olduğu ve kendini koruyacak gücünün olmadığı gerçeğinin kabul edilmesi çocuğun haklarının önemini ortaya koymaktadır. Locke'a (1693) göre çocuklar, hakkında hiçbir şey bilmedikleri yabancı bir ülkeye yeni gelen gezginlerdir. Onları diğer ülkelerde yabancı yapansa, bilgi ve ahlaki bakımdan eksiklikleridir (akt. Archard, 2004). Hukuki anlamda çocukluk, ana baba ile çocuk arasındaki soybağına dayanan hısımlık ilişkisini ifade etmektedir (Serozan, 2005). Çocukluk döneminin belirlenmesi, insanın ne zaman ve özellikle hangi yaşa kadar korunmaya ve yardıma muhtaç olduğu ile yakından ilgilidir (İnan, 1968). Tarihsel sürece bakıldığında çocukluğun bir masumiyet ve zayıflık dönemi olarak görülmesi ve yetişkinlere bu masumiyetin korunması ve zayıflık döneminin güçlülüğe dönüştürülmesi görevinin verilmesinin 17. yüzyılda gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde, çocuklara eskisine kıyasla daha fazla önem verilmeye başlanmış ve çocuk kavramı sabit ve değişmez bir durum olmaktan çıkmış, sürekli olarak değişen bir kavram halini almıştır (Franklin, 1993, s. 23).

Çocuk kavramına olumlu bir anlamın yüklenmesiyle çocukların da hakları olabileceği tartışmaları başlamıştır. Çocuğun hakları olan ve korunması gereken özel varlıklar olduğu yaklaşımının sonucu olarak, Dünya devletlerinin neredeyse tamamı tarafından Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (ÇHS) kabul edilmiştir. Bu Sözleşme Türkiye'de 1995 yılından beri yürürlüktedir. ÇHS'nin 1. maddesi uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır ve taraf devletler md. 19 uyarınca çocukları her türlü ihmal ve istismardan korumakla yükümlüdürler. Ayrıca Sözleşmeye taraf olmuş devletlerin ÇHS'nin ilke ve hükümlerini uygun ve etkili araçlarla hem çocuklara hem de yetişkinlere öğretme yükümlülüğü vardır (ÇHS md. 42). Buna göre ÇHS uyarınca Türkiye'nin çocuklara haklarını öğretme ve onları her türlü ihmal ve istismardan koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

İhmal ve istismar olayları çocukların yaşadıkları en önemli sorunlardan birisidir. Çocuk istismarı, bir çocuğa zarar veren veya bir çocuğa zarar verme riski taşıyan bir şey yapmak olarak tanımlanmaktadır (Gupta ve Aggarwal, 2012). Johnson ve James (2016) çocuk istismarını, çocuğun fiziksel veya duygusal sağlığını ve gelişimini tehlikeye sokan veya bozan çocuğa yönelik her türlü davranış olarak belirtmektedir. Akyüz (2018, s. 502) çocuk istismarını,

“çocuklara karşı aktif olarak girişilen ve onların fiziksel, duygusal ve toplumsal gelişimlerini zedeleyen her türlü eylemdir.” şeklinde ifade etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü ([WHO], 1999, s. 15) çocuk istismarının ve kötü muamelenin bir sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında, çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişmesine fiilen veya potansiyel olarak zarar verebilecek her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmal veya ihmalkâr davranışı ya da ticari veya diğer amaçlarla yapılan her türlü sömürüyü içerdiğini ifade etmektedir. Raporda çocuk istismarının dört türünden bahsedilmektedir. Bunlar; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal olarak belirtilmektedir.

Fiziksel istismar en genel tanımıyla çocuğa bakmakla yükümlü olan kişinin sebep olduğu yaralanmalar olarak ifade edilebilir (Schmit, 1986). Akyüz (2018) fiziksel istismarı çocuğa yönelik ve kaza sonucu olmayan yaralanmalar, şiddetli dayak, yakma, ısırma, boğma gibi davranışlar sonucu çocuğun sağlığının zarar görmesi şeklinde tanımlamaktadır. Duygusal istismar ise, çocuğun duygusal gelişimi üzerinde şiddetli ve kalıcı olumsuz etkilere neden olmak için, bir çocuğa kalıcı olarak duygusal kötü muamelede bulunmaktır. Bu istismar türü çocuklara değersiz ya da sevilmediklerini, yetersiz olduklarını ya da sadece başka bir kişinin ihtiyaçlarını karşıladıkları ölçüde değerli olduklarını ifade etmeyi içerebilir (The National Society for the Prevention of Cruelty to Children [NSPCC], 2009). Dolayısıyla çocuğun çevresindeki yetişkinlerin, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemleri ya da eylemsizlikleri duygusal istismar olarak kabul görmektedir (Akyüz, 2018). Çocuk istismarın diğer bir türü cinsel istismardır. Psiko-sosyal gelişimini tamamlamayan ve yaş olarak küçük olan bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılması cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Bu istismar türü, bir çocuğu veya genci, çocuğun olup bitenlerden farkında olup olmadığı değişmeksizin, fuhuş da dâhil olmak üzere cinsel etkinliklerde yer alması için zorlamayı veya bu konuda onu teşvik etmeyi içermektedir (NSPCC, 2009). Dördüncü istismar türü olarak kabul edilen ihmal, çocukları mümkün olduğu kadar zararlardan uygun şekilde korumadaki ve denetlemedeki başarısızlığı ifade etmektedir (WHO, 1999). Başka bir anlatımla ihmal, başta anne ve babaları olmak üzere, çocuğa bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin çocuğun beslenme, giyinme, barınma eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada ihmal göstermeleri sonucu çocuğun beden veya ruh sağlığının veya bedensel, duygusal, ahlaki ya da sosyal gelişiminin engellenmesidir (Akyüz, 2018).

Çocuk istismarı, bir çocuğun gelişimi üzerinde derin ve uzun vadeli etkilere sahiptir (Johnson ve James, 2016). Bu etkiler fiziksel, psikolojik, davranışsal ve toplumsal olabilmektedir (Child Welfare Information Gateway, 2018a). Nitekim araştırmalar göstermektedir ki çocukluk döneminde kötü muameleye veya şiddetin diğer biçimlerine maruz kalma ile daha sonraki hayatta risk etmenlerine ve riskli davranışlara yönelme arasında ilişki bulunmaktadır. Şiddete başvurma, şiddeti süreklileştirme, depresyon, sigara içme, obezite, riskli cinsel davranışlara yönelme, istemeden gebe kalma, alkol ve uyuşturucu kullanma bu riskli davranışlar arasındadır. Bu tür riskli davranışlar ise; ölüme, hastalıklara ve engelliliğe yol açabilecek durumlara da sebebiyet verebilmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2006). Bu nedenle çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi sağlıklı bireylerin yetişmesi açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla hem ev ortamında hem de ev dışında çocukların bu tür davranışlara maruz kalmaması için gerekli tedbirlerin alınması bir gerekliliktir.

Çocukların ev dışında zamanlarını en çok geçirdikleri mekanlardan birisi okuldur. Öğretmenler okulda çocuklarla sürekli bir iletişim halinde olduklarından, çocukların davranışlarında değişiklik olup olmadığını görme şansına sahiptir. Bu sebeple öğretmenler, çocuk istismarı ve ihmalini tanımlamada kilit bir konumdadırlar (İnsan Hakları Derneği Bülteni, 2008). Başka bir deyişle, eğitimciler, öğretim yılı boyunca her gün okul çağındaki çocukları görmekte ve onlarla birlikte çalışmaktadır. Bu gerçeklik ise çocuklara yönelik olası kötü muameleyi belirlemek için okul çalışanlarının ön saflarda olmasına yol açmaktadır (Evers, 2013).

Literatürde çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik öğretmenin çeşitli rolleri olduğu belirtilmektedir. Örneğin; Webb ve Vulliamy'nin (2001) yaptığı araştırma bulgularına göre, öğretmenin sosyal hizmetle ilişkilendirilebilecek dört görevi öne çıkmaktadır. Bunlar, kişisel sorunları olan ailelere yardım etmek; duygusal ve davranışsal problemleri olan öğrencilere yardım etmek; çocuk koruma; bu sorunlarla ve diğer sorunlarla ilgili çeşitli kurumlarla birlikte çalışmaktır. Kuşkusuz, çocuklara kötü muamele sorununa karşı ilk savunma alanı bir farkındalıktır. Çocuklarla ilgilenen her bireyin, çocukları nasıl zarardan koruyacağını temellerini bilme yükümlülüğü vardır. Çocukların korunması sadece bireysel bir sorun değil, aynı zamanda bir toplum kaygısıdır. Eğitimciler topluluğun ayrılmaz bir parçasıdır ve bu nedenle, çocuklara kötü muameleyle mücadele etmek için toplum çabalarına öncülük etmeli ve bu çabalara katılmalıdırlar (Crosson-Tower, 2003).

Çocuklara kötü muamelenin tanınması ve rapor edilmesi, istismar ve ihmalin devam etmesini veya tekrar etmesini önlemek için oldukça önemlidir (Page ve Page, 2011). Dolayısıyla öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismar olayları ile karşılaştıklarında bu durumu yetkili makamlara bildirmesi, bu olaylarla mücadelede hayati bir rol oynamaktadır. Etkili müdahalede bulunmak için, okul çalışanlarının ihmal ve istismar belirtilerini tespit edebilmesi, şüphelenilen kötü muamele ve ihmal vakalarını zamanında bildirmesi ve çocuk istismarını önleme ve müdahale stratejilerine aşına olması gerekmektedir (Sikes, 2008). Başka bir ifadeyle, çocuklar eğitim fırsatlarından tümüyle yararlanamadıkları zaman öğretmenlerin bunu anlayacak ve buna müdahale edebilecek donanımda olmaları gerekmektedir (İnsan Hakları Derneği Bülteni, 2008).

Türk Ceza Kanunu (TCK) uyarınca, çocukların kasten ya da ihmalen yaralanmasına veya ölmesine sebep olanları, çocuklara kötü muamelede bulunanları, terk edenleri, cinsel istismara uğratanları, fuhuşa teşvik gibi istismar ve ihmal kavramı içine giren eylemleri yapanları yetkili makamlara bildirmemek suç teşkil etmektedir. TCK'nın 279'ncü maddesi uyarınca, kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Aktarılan hüküm uyarınca öğretmenin (sözleşmeli veya kadrolu çalışıyor olması fark etmeksizin) ihmal veya istismar olayını yetkili makamlara bildirmesi gerekmektedir. Burada kastedilen yetkili makam sadece okul müdürü değildir; okul müdürüne bildirmesi yönetim hiyerarşisi için uygun olmakla birlikte cezai sorumluluğu ortadan kaldırıcı etki doğurmamaktadır. Diğer ifadeyle, öğretmenin bu durumu kolluk kuvvetlerine, adli makamlara ve/veya sosyal hizmetle görevli birimlere (günümüzde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır) bildirmekle yükümlüdür.

Bir çocuğun ihmal ve istismar ile karşılaşması halinde süreç, Adalet Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliğinde ilerlemektedir. Yaşanan olaya göre gerekli durumlarda, çocuk ailesinden alınıp kurum korumasına verilebilir. Başka bir olasılık ise, herhangi bir ihmal istismar vakası yaşanmaksızın çocuğun korunmaya, bakıma, yardıma muhtaç olması nedeniyle kurum korumasına alınmasıdır. Çocuğun kurum korumasına alındığı bu gibi durumlarda, çocuğun korunması görevi sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilir.

Günümüzde Türkiye'de çocuk ihmal ve istismar soruna karşı duyarlılığın oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu duyarlılığın gelişmesinde, çocuk ihmal ve istismarına ilişkin haberlerin basına

yansımalarının da katkısı vardır. Çınkır ve Nayır'ın yaptıkları araştırma bulgularına göre (2018) sadece altı aylık süreçte bir ana akım gazetede 57 olay haber yapılmıştır. Öte yandan bu bilinç ve duyarlılığı Türkiye'nin ÇHS md. 42 kapsamındaki çocuk haklarını öğretme yükümlülüğü kapsamında arttırmak için, eğitim sisteminin temel birimi olan okulların çeşitli rol ve görevler üstlenmesi mümkündür. Bu rol ve görevlerde en büyük pay, çocukları yakından gözlemlene ve onların eksiklerini belirleme olanağına sahip olmaları nedeniyle öğretmenlerindir. Öğretmenlerin bu konudaki görevlerine ve okulun bu konudaki rolüne ilişkin görüşleri çocukların ihmal ve istismara karşı etkin biçimde korunmasında önemli ipuçları sunması açısından önemlidir.

Yukarıdaki bilgiler ışığında bu araştırmanın problemi, öğretmenlerin çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin görüşlerinin neler olduğudur. Bu doğrultuda, çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmen deneyimlerinin incelenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında mevcut düzenlemelere ilişkin öğretmen görüşleri/deneyimleri nelerdir?
2. Öğretmen görüşlerine göre çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okul paydaşlarının rolleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma katılımcıların sözlerinin ve eylemlerinin incelenerek deneyimledikleri durumların betimlenmesi olarak ifade edilmektedir (Maykut ve Morehouse, 1994, s. 3). Auerbach ve Silverstein (2003) da nitel araştırma paradigmasının, kişilerin öznel deneyimleri hakkında bilgi edinmenin en iyi yolu olduğunu vurgulamakta ve bu araştırmaların bireylere bir konu hakkındaki görüşlerini sormayı ve daha sonra onları dikkatli bir şekilde dinlemeyi varsaydığını savunmaktadır. Bu kapsamda da öğretmenlerin çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin görüşleri saptanmaya çalışıldığından araştırma, nitel araştırma paradigması çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmada araştırma deseni olarak nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji deseni

kullanılmıştır. Bu desenin kullanılmasının nedeni fenomenoloji çalışmalarının, birden fazla bireyin bir olguyu veya yaşamlarında deneyimledikleri bir kavramı nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymakta kullanılan desen olmasıdır (Creswell, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme seçilen grupların araştırma sorularına ilişkin bilgi verme açısından zengin olması hedeflenmektedir (Patton, 2014). Bu kapsamda çocuk ihmali ve istismarı hakkında geniş çaplı bilgi edinebilmek için farklı eğitim kademelerinden (yüksek lisans-doktora) çocuk hukuku konusunda eğitim almış öğretmenlerin araştırmaya dâhil edilmesine karar verilmiştir. Buna göre çocuk hukuku eğitimi almış ve kamu okullarında görev yapan, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden sekiz öğretmen çalışma grubuna seçilmiştir. Çalışma grubunda yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Branş	Kıdem	Eğitim Durumu
K1	Kadın	İngilizce	5 yıl	Lisans
K2	Erkek	Türkçe	7 yıl	Lisans
K3	Erkek	Coğrafya	20 yıl	Yüksek Lisans
K4	Erkek	Sınıf Öğretmeni	12 yıl	Yüksek Lisans
K5	Kadın	İngilizce	11 yıl	Yüksek Lisans
K6	Kadın	Bilişim Teknolojileri	10 yıl	Yüksek Lisans
K7	Kadın	İngilizce	13 yıl	Lisans
K8	Kadın	İngilizce	18 yıl	Yüksek Lisans

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların üçü erkek, beşi kadındır. Branşları açısından öğretmenlerin dördü İngilizce, biri Türkçe, biri coğrafya, biri bilişim teknolojileri ve biri sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Katılımcıların beşi yüksek lisans, üçü lisans mezunudur. Katılımcıların kıdemleri ise 5 yıl ile 20 yıl arasında değişmektedir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada verilerin toplanması görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Buna göre öncelikle araştırmacılar tarafından literatür ışığında yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunda “Çocukların ihmal ve istismardan korunması konusunda kendinizi yeterli hissediyor musunuz? Sizce öğretmenler bu konuda yeterli bilgiye sahip mi?”, “Okulunuzun yönetimi, çocukların ihmal ve istismardan korunması konusunda neler yapmaktadır?” gibi sorular yer almaktadır. Hazırlanan görüşme formu kapsam geçerliliği için dört uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen görüşler değerlendirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşmelerin bir kısmı e-posta aracılığıyla yapılmıştır. Günümüzde veriler için en yaygın kullanılan yaklaşımdan birisi e-posta kullanımındır. E-posta görüşmeleri maliyeti azaltma, uzak katılımcılara ulaşma, katılımcılara yanıtlarını yansıtma olanağı sağlama, aynı zaman içinde birçok görüşmeye olanak tanıma, yüz yüze söylenemeyecek şeylerin söylenmesine yardımcı olma, görüşmecinin katılımcılar üzerindeki etkisinin en aza indirilmesi gibi sebeplerle birçok avantaja sahiptir (Robson, 2015). Bu çalışma da çalışma grubunda yer alan katılımcıların birçoğunun farklı şehirlerde yaşamaları ve e-posta yoluyla düşüncelerini daha kolay ifade edebileceğini belirtmeleri sebebiyle verilerin bir kısmı e-posta görüşmesiyle toplanmıştır. Bu kapsamda öncelikle öğretmenlerle iletişime geçilmiş ve hazırlanan görüşme formu e-posta yoluyla kendilerine iletilmiştir. Öğretmenlere e-postaya cevap vermeleri için üç gün süre verilmiştir. Öğretmenlerin yanıtları yine e-posta yoluyla teslim alınmıştır. Yüz yüze görüşmeyi kabul eden iki katılımcıyla da görüşmeler yapılmış ve görüşleri not alınarak kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler Nvivo paket programı yardımıyla ve içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi özellikle bireylerin veya grupların ilgilerinin ortaya çıkarılmasında ve tanımlanmasında kullanışlı bir tekniktir. Dahası bu teknik ile bireylerin ya da grupların inançları, tutumları, değerleri ve düşünceleri ortaya çıkarılabilir (Stemler, 2001). Bu çalışma ile de öğretmenlerin çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İçerik analizinin temel amacı, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri ortaya çıkarmaktır. Buna göre öncelikle elde edilen verilerin kavramlaştırılması daha sonra ise bu kavramlara göre veriyi oluşturan temaların saptanması

gereklidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu kapsamda öncelikle görüşme kayıtları Nvivo programına aktarılmıştır. Daha sonra veriler araştırmacılar tarafından öncelikle birbirlerinden ayrı bir şekilde kodlanarak kavramsallaştırılmış ve oluşan kavramlar daha genel düzeyde açıklanabilen ve araştırmanın alt amaçları doğrultusunda belirlenen temalar altında birleştirilmiştir. Daha sonra üç araştırmacı bir araya gelerek ortaya çıkan temaları karşılaştırmış ve görüş farklılıklarını tartışarak temalar üzerinde uzlaşma sağlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik için farklı kavramlar kullanılmasını öneren Lincoln ve Guba (1982), bu çalışmalarda iç geçerlik için “inandırıcılık” (credibility), dış geçerlik için “aktarılabirlik” (transferability), iç güvenirlik için “tutarlılık” (dependability), dış güvenirlik için ise “teyit edilebilirlik” (confirmability) kavramlarının kullanılmasının daha uygun olduğunu belirtmektedir. İnanırıcılık nicel araştırmalardaki iç geçerliğe eşdeğer olarak görülmekte ve çalışmanın doğruluk değerini yansıtmaktadır. İnanırıcılık için uzun süreli gözlem, sürekli gözlem ve çeşitleme (triangulation) ve meslektaş incelemesi gibi stratejiler önerilmektedir (Korstjens ve Moser, 2018). Bu kapsamda bu çalışmada inandırıcılığı sağlamak için çeşitleme ve meslektaş incelemesi stratejilerinden yararlanılmıştır. Çeşitleme kapsamında araştırmada farklı cinsiyet, branş, kıdem ve eğitim durumuna sahip katılımcılara ulaşılmış, ayrıca veri analizi üç araştırmacı tarafından yapılmış, araştırmacılar arasında oluşan farklılıkların en aza indirilmesi için sonuçlar tartışılarak uzlaşma sağlanmıştır. Meslektaş incelemesi için veriler farklı bir uzman tarafından da bağımsız olarak analiz edilmiş ve böylece temaların uygunluğu değerlendirilmiştir. Bu stratejilerin yanı sıra Shenton’a (2004) göre katılımcıların doğrudan ifadelerine yer vermek, okuyucuların tanımlanan temaların gerçek durumları ne kadar içerdiğini değerlendirmesine de olanak sağlamaktadır. Başka bir ifadeyle, doğrudan alıntılar okuyucuların analizin tarafsız ve doğru yapıldığına ilişkin değerlendirme yapmalarına olanak sağladığından inandırıcılığı güçlendirmektedir (Corden ve Sainsbury, 2006). Bu kapsamda araştırmada inandırıcılığın artırılması amacıyla her bir kategoriye ilişkin öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Aktarılabirlik dış geçerlik ve genellenebilirlikle eşdeğerdir. Aktarılabirlik, nitel araştırma sonuçlarının farklı katılımcılarla ve farklı bağlamlarda uygulanabileceği dereceyi ifade etmektedir (Bitsch, 2005). Bitsch’e (2005) göre aktarılabirliği sağlamanın yollarından biri

amaçlı örneklem yöntemini kullanmaktır. Bu yönteme başvurmanın nedeni araştırılan konu kapsamında bilgi açısından zengin katılımcı ve vakaları seçmektir. Bu nedenle bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemine başvurulmuş ve çocuk hukuku konusunda eğitim almış öğretmenler araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca aktarılabirlik kapsamında nitel araştırmacıların önemli bir sorumluluğu, okuyucuların ulaşılan bulguların farklı ortamlara aktarılıp aktarılamayacağını değerlendirmesini sağlamak için katılımcıları ve araştırmacı sürecini ayrıntılı betimlemektir (Korstjens ve Moser, 2018). Bu nedenle yöntem bölümünde araştırmanın nasıl yürütüldüğü ve çalışma grubu hakkında bilgiler detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Güvenirlik kavramına paralel olarak kullanılan tutarlılık, bulguların tutarlılığını ifade etmektedir (Bitsch, 2005). Sonuçların tekrarlanabilmesini ifade eden tutarlılıkta, aynı fenomenin aynı metodolojiyi kullanan araştırmacılar tarafından araştırıldığında kabaca aynı/benzer sonuçlara ulaşılabirlik ifade etmektedir (Kavle, 1987; akt. Gagnon, 2010). Bu çalışmada da bu ölçütün karşılanması için sonuçlar araştırmacılar tarafından birbirinden bağımsız analiz edilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılabirlik. Araştırmacılar bir araya gelerek analizleri tartışmış ve uzlaşma sağlayarak ortak temalar oluşturmuştur. Tutarlılığın sağlanması için araştırmanın başlangıcından, bulguların geliştirilmesi ve raporlanmasına kadar atılan her adımın şeffaf bir şekilde tanımlanması da gerekmektedir (Anney, 2014; Korstjens ve Moser, 2018). Bu kapsamda verilerin nasıl elde edildiği, elde edilen verilerin hangi yöntemle analiz edildiği, analiz sürecinin nasıl gerçekleştiği ve bulgulara nasıl ulaşılabirlik anlatılarak araştırmanın güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

Teyit edilebilirlik araştırma sonuçlarının/ürünlerinin önyargılı olmamasını belirtmektedir (Lincoln ve Guba, 1982). Farklı bir anlatımla, bu kavram bir araştırmanın sonuçlarının diğer araştırmacılar tarafından onaylanma veya teyit edilme derecesini ifade etmektedir (Anney, 2014). Bu kapsamda araştırmada katılımcılardan toplanan ve bilgisayar ortamındaki veriler, görüşme formuna ait uzman görüş formları okuyucuların ya da farklı araştırmacıların inceleyebilmesine olanak sağlamak için saklanmaktadır. Ayrıca veri analiz sürecine ilişkin Nvivo kayıtları da elde tutulmaktadır.

Bulgular

Araştırmada toplanan veriler, araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak iki alt başlık altında sunulmuştur.

Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunmasında Mevcut Düzenlemelerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın ilk alt amacı olan çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında mevcut düzenlemelere ilişkin öğretmen görüşleri değerlendirildiğinde, öğretmenlerin çoğu mevcut düzenlemeleri yetersiz bulduğunu belirtse de, bazı katılımcıların düzenlemelerin yeterli olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Buna göre her iki tema katılımcı görüşleriyle birlikte aşağıda açıklanmıştır.

Mevcut düzenlemeler çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında yetersiz.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında mevcut düzenlemelerin değerlendirilmesinde en fazla belirtilen görüş, düzenlemelerin yetersiz ya da bazı açılardan eksik olmasıdır ($f=5$). Katılımcılardan K7 “*Bence okulda öğretmenlerin bu konudaki yasal yükümlülükleri yeterli değildir. Örneğin okul yönetiminin, öğrencileri veya öğretmenleri çocuğun ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirmek gibi bir yükümlülüğü yok. Bence okul yönetiminin çocuğun ihmal ve istismarı konusunda öğretmenleri bilgilendirmesi; öğretmenlerin de öğrencileri bilgilendirmesi yükümlülük olarak getirilebilir.*” sözleriyle okul yönetiminin çocuğun ihmal ve istismarı konusunda paydaşları bilgilendirme yükümlülüğü olması gerektiğini belirtmektedir. Düzenlemeleri yetersiz gören başka bir öğretmen “*Yasal yükümlülükleri yaptırım olmadığı için yetersiz buluyorum. Ayrıca yaptırımın öğretmenler değil üst yetkililer eliyle yapılması gerektiğini düşünüyorum.* (K5)” şeklinde görüş belirterek bu konudaki yaptırımları yetersiz görmekte ancak yaptırımları uygulama konusunda herhangi bir yükümlülük altına girmek istememektedir.

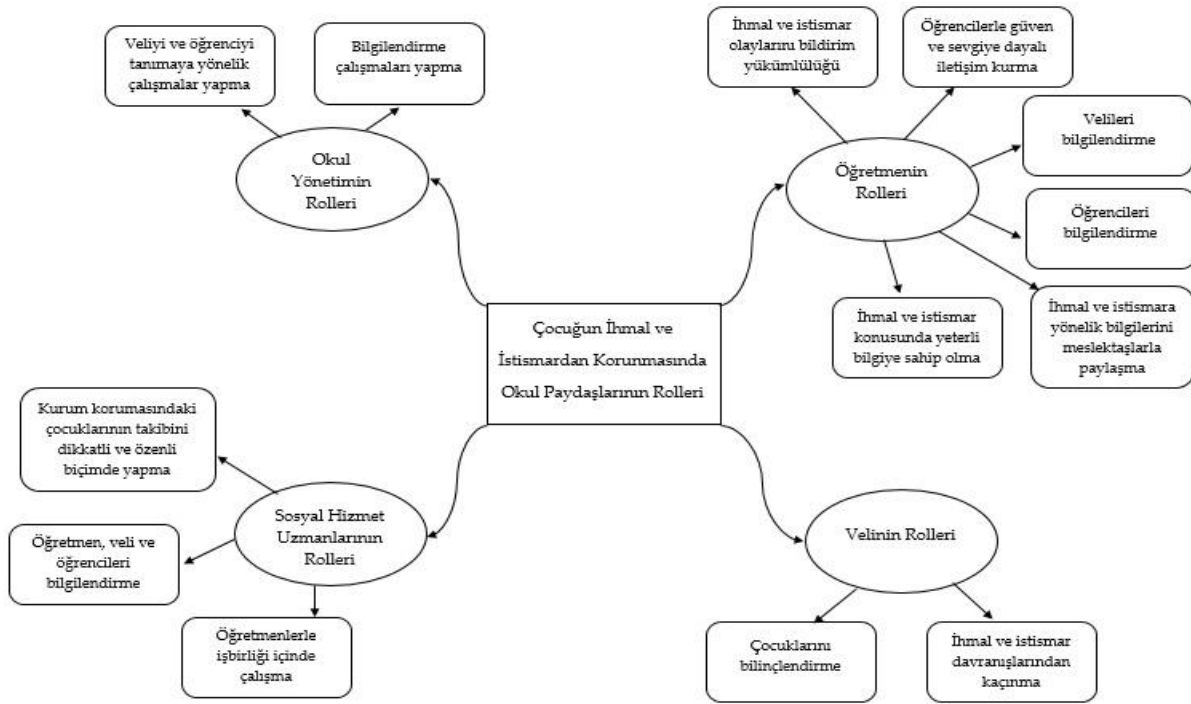
Mevcut düzenlemeler çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında yeterli.

Öğretmenlerden bir kısmı ise çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında mevcut düzenlemeleri yeterli bulmaktadır ($f=3$). Araştırmaya katılan bir öğretmen “*Bence düzenlemeler yeterlidir.* (K1)” şeklinde görüş belirterek çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik düzenlemelerin yeterli olduğunu belirtmiştir. Mevzuattaki düzenlemeleri yeterli gören bir diğer katılımcı K8 “*Ashında öğrenciyle ilgili yasal yükümlülükler ciddi anlamda var. Sadece bilinmediği için bunların uygulanmadığını düşünüyorum. Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik mevzuat da var. Devlet bu konuda hukuksal düzenlemeler oluşturmuş ama okul yöneticileri bunları bilmiyor, öğretmenler bilmiyor, çevre bilmiyor ve bilmediği için doğal olarak uygulanmıyor. Örneğin onuncu sınıf bir öğrencimin anne ve babası ayrılmış ve velayet babada. Baba okula gelip “Lütfen çocuğu annesine teslim etmeyin, annesi çocuğu gelip okuldan alıp*

kaçıracak diye korkuyorum” dedi. Ama maalesef ki öğretmenler mevzuatı bilmediği için anne okula gelip çocuğu almış, çocuk iki gün ortadan kayboldu, okulla ilgili sıkıntılar yaşandı.” ifadeleriyle çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında mevzuatın yeterli olduğunu ancak bunların tam olarak bilinmediğine vurgu yapmaktadır.

Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunmasında Okul Paydaşlarının Rollerini

Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okul paydaşlarının ne tür rollerinin olduğuna dair araştırmanın ikinci alt amacı kapsamında ifade edilen görüşler dört tema altında toplanmıştır. Bu temalar Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okul paydaşlarının rollerine temalar

Şekil 1’de görüldüğü gibi katılımcılar çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okul yönetiminin, öğretmenlerin, velilerin ve sosyal hizmet uzmanlarının rolü olduğunu belirtmişlerdir. Bu paydaşların nasıl rollerinin olduğuna ilişkin katılımcı görüşleri ise ilgili temalar altında sunulmuştur.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında okul yönetiminin rolü. Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okul yönetiminin mevcut rolüne ilişkin katılımcıların

deneyimleri incelendiğinde, görüşlerin iki kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilere ilişkin görüşler aşağıda açıklanmaktadır.

Veliyi ve öğrenciyi tanımaya yönelik çalışmalar yapma. Çocuğun ihmal ve istismardan korunması amacıyla okul yönetimlerinin veliyi ve öğrenciyi tanımaya yönelik çalışmalar ve bilgilendirme etkinlikleri yaptıkları belirlenmiştir ($f=4$). Katılımcılar okul yönetimlerinin konuya ilişkin çalışmalarıyla ilgili aşağıdaki örnekleri vermişlerdir:

“Okul yönetimimiz ayrıntılı öğrenci tanıma formlarını ara ara okulda uygulanmamakta, velilerle bireysel görüşmeler yapılması gibi çalışmalar yapmaktadır.” (K5)

“Okul müdürümüz sene başında öğretmenleri ev ziyaretleri yapmaları için görevlendiriyordu. Ben de bu uygulama kapsamında üç öğrencim için ev ziyaretinde bulunmuştum.” (K6)

“Bizim okulumuzun zimmetli öğrenci programı var. Her öğretmene bir problemlı öğrenci zimmetleniyor. Onun problemleriyle o öğretmen ilgileniyor. ... Her öğretmene çok problemlı olan öğrencilerden bu şekilde birer tane ayarlanarak, öğretmenlerin onun bu problemleriyle yakından ilgilenmeleri sağlanıyor.” (K8)

Yukarıda yer verilen örneklerde, öğrenciyi ve veliyi tanımaya yönelik çalışmaların yapılması dikkat çekicidir. Ancak özellikle çocuk ihmali ve istismarına yönelik çalışmaların görece daha az yoğunlukta olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle okullarda ya çocuğun korunmasına yönelik hiçbir etkinlik veya bilgilendirme yapılmamakta ya da yapılanlar daha ziyade öğrenciyi tanımaya yönelik etkinlikler şeklinde gerçekleşmektedir. Nitekim katılımcılardan bir kısmı ($f=4$) okul yönetimleri tarafından bu konuda bir şey yapılmadığını ifade etmiştir. Okullarında *“Hiçbir şey (K3)”* yapılmadığını belirten katılımcılar olduğu gibi, *“Çok önemli çalışmalar yapıldığını söyleyemem. (K2)”* ifadesinden anlaşıldığı üzere kayda değer çalışmalar yapılmadığını belirtenler de bulunmaktadır.

Öğrencilere, velilere ve öğretmenlere çocukların ihmal ve istismardan korunması konusunda bilgilendirme çalışmaları yapma. Bir katılımcının (K5) *“Okul yönetimi özellikle öğrencilere neyin ihmal ya da istismar olduğunu ve haklarını anlatmak üzere çalışmalar yürütmeli ve öğrencilere böyle bir durumla karşılaştığında yapabilecekleri konusunda doğru bilgilendirmenin yapılmasını sağlamalıdır.”* şeklinde belirttiği üzere bilgilendirme çalışmaları yapılması oldukça önemlidir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinde okul yönetiminin hem öğretmenlere hem de velilere çocukların ihmal ve istismardan korunması hakkında bilgilendirme

çalışmaları yapmaları önemli görülmektedir. Ancak tabii ki bu yükümlülük sadece bilgilendirici seminer düzenlenmesini kapsamamalıdır. Örneğin; “Okulumuz yöneticileri çocukların ihmal ve istismarı konusunda farkındalık oluşturmak için okul panolarına bu konu hakkında öğretmen ve öğrencileri bilgilendirici yazılar asmakta.” (K6) ve “Okul yönetiminin öğretmenleri bilgilendirme; öğretmenlerin de öğrencileri bilgilendirmesi yükümlülük olarak geliştirilebilir. Bu bir el broşürü şeklinde bile olsa yeterli olur. (K7)” cümlelerinden de anlaşılacağı üzere okul yöneticilerinin okulun çeşitli alanlarında, ihmal ve istismar konusunda farkındalık oluşturacak etkinlikler yapmalarının da gerekli olduğu belirtilmektedir.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenin rolü. Katılımcılar çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenlere önemli sorumluluklar düştüğünü belirtmektedir. İfade edilen bu sorumluluklar altı kategoride altında toplanmıştır. Her bir kategoriye ilişkin görüşler aşağıda açıklanmaktadır.

İhmal ve istismar olaylarını bildirim yükümlülüğü. Görüşme yapılan öğretmenler çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenin öncelikli rolünün bildirim yükümlülüğü olduğunu belirtmektedir. Bir katılımcı bu yükümlülüğünü “Okulda herhangi bir çocuk ihmal veya istismarı vakası yaşıyorsa öğretmenin bu durumu bildirme (okul idaresine, rehberlik servisine, polise, savcılığa, vb.) yükümlülüğü vardır.” (K6) şeklinde ifade etmektedir. Benzer şekilde katılımcılardan K2 de “Öncelikle öğretmenlerin ihmal ve istismar şüphesinde; bunu gerekli yerlere bildirmeleri gereklidir. Bunu yapmadığı takdirde 1 yıldan 2 yıla kadar hapis cezası ile yargılanabilmektedir.” diyerek öğretmenin bildirim yükümlülüğünün olduğunu ve suçu bildirmemesi halinde ceza alacağını belirtmiştir.

Öğrencilerle güven ve sevgiye dayalı iletişim kurma. Katılımcılara göre öğretmenlerin bu rollerini yerine getirmeleri için öncelikle çocuklarla aralarında güven ve sevgiye dayalı bir iletişim kurmaları gerekmektedir (f=7). “Öncelikle ihmal ve istismarın ortaya çıkarılabilmesi için öğrencilerin öğretmenleriyle durumu paylaşmaları gerektiğini, paylaşabilmeleri için de öğrenci ve öğretmenin aralarında sağlam bir güven duygusu geliştirmiş olmaları ve birbirleriyle olumlu ilişki içerisinde olmaları gerektiğini düşünüyorum. (K5)” ifadesinden anlaşıldığı gibi ihmal ve istismar olaylarının ortaya çıkarılması için çocukların öğretmenlerine güven duyarak ihmal veya istismar durumunu onlarla paylaşması oldukça önemlidir. Bu konuda bir katılımcı “Özellikle, bu grup öğrencilerimiz derdini ifade etmekte zorlanıyor, söylemek dahi istemiyorlar. Onları siz keşfedeceksiniz, keşfetmek çok önemli.” ifadeleriyle öğretmenlerin ihmal ve istismar olaylarını

tespit etmelerinin önemine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla çocuk ihmal ve istismar olaylarının ortaya çıkarılmasında öğretmenler önemli rol oynamaktadır. Çocukların zamanlarının çoğunu okulda geçirdikleri de göz önüne alındığında öğretmenlerin bir güven ortamı sağlamaları bu tür vakaların ortaya çıkarılması açısından kritik rol oynamaktadır.

Velileri çocuk hakları ile ihmal ve istismar olaylarına yönelik cezalar hakkında bilgilendirme. Öğretmenin bildirim yükümlülüğünün yanı sıra velilerin çocuk hakları ile ihmal ve istismar olaylarına yönelik cezalar hakkında bilgilendirilmesi de öğretmenin rolleri arasında belirtilmektedir. “*Hem veli toplantılarında hem de velilerle yaptığım birebir görüşmelerde öğrencilerin hakları konusunda (eğitim hakkı, sağlıklı yaşama hakkı, çocuklara karşı eğitim süreçlerinde karşılaşılabilecek saldırı, tehdit, görevi kötüye kullanma durumlarına karşı ceza kanununda yer alan maddelerin paylaşımı) bilgilendirme. (K3)*” ifadeleriyle bir katılımcı bu konudaki rolünü yerine getirdiğini belirtmiştir. Katılımcılardan K5’te “*Veli toplantısında çocuklara vurmanın kötü yanlarını ve kişi mahremiyeti ihlal eden yanı olduğunu anlattım. Vurma davranışının fiziksel şiddet olduğunu ve çocukların istismara uğradığını ve bunun suç teşkil ettiğini anlatmaya çalıştım. O sınıfta bu tür davranışlar azaldı.*” şeklindeki görüşleriyle velileri bu konuda bilgilendirerek istenmeyen davranışların azaldığını belirtmektedir.

Öğrencileri ihmal ve istismardan korunma konusunda bilgilendirmesi. Velilerin yanı sıra öğrencilerin bu konu hakkında bilgilendirilmesi de öğretmenin rolleri arasında görülmektedir (f=6). Özellikle rehber öğretmenlerin bu konuda önemli sorumlulukları olduğu belirtilmekte ve yapılan uygulamalar bir katılımcı tarafından şu şekilde dile getirilmektedir: “*Rehber öğretmenler öğrencilere çocuğun koruması gereken özel bölgeleri, çocuk hakları vb. konularla ilgili seminerler vermekte.*” (K4). Başka bir katılımcının “*Çocuklara bilgi verebilir. Kendilerini nasıl koruyabileceklerini anlatabilir. İyi ve kötü dokunuş konusunda bilinç seviyesini yükseltebilir. (K1)*” ifadesinden de anlaşılacağı gibi çocuklara ihmal ve istismar konusunda farkındalık yaratacak bilgilendirilme yapılması çocukların bilinç düzeylerini artırma açısından önemlidir. Ayrıca “*Öğretmenler, öğrencilerin yaşadıklarını kendilerine anlatmaları gerektiğinin önemini öğretmelidirler (K4)*” görüşünden anlaşılacağı üzere öğrencilerin öğretmenleriyle ihmal ve istismar olaylarını paylaşmalarını sağlamak için, öğrencilere bu durumun önemini kavratılmak de öğretmenlerin rolleri kapsamında değerlendirilmektedir.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusuna yönelik bilgileri meslektaşlar ile paylaşma. Meslektaşları bilgilendirme de öğretmenin önemli bir sorumluluğu olarak katılımcılar

tarafından vurgulanmaktadır ($f=8$). Bu konuda bir katılımcının görüşü şu şekildedir; “Çocuk hukuku dersinde öğrendiğim konuları yeri geldikçe meslektaşlarımla paylaşmaya çalışırım. Çünkü çoğu meslektaşımın önceden bir eğitim almadığı için ihmal-istismarın ne olduğu, kapsamı ve bu durumlarda neler yapabileceği konusunda eksik olduklarını; çocuk hukuku dersi alana kadar benim de o durumda olduğumu söyleyebilirim. (K2)”. Meslektaşlarla bu konuda sahip olduğu bilgileri paylaşan K3 de “Çocuğun ihmal ve istismarından korunması ile ilgili broşürleri vererek ve ayrıca çocuk hakları bildirgesi, anayasa ve yasalarda yer alan çocuk haklarının korunmasına ilişkin bilgilerimi hem öğretmenlerle hem de öğrencilerle paylaşıyorum.” diyerek bu durumu örneklendirmektedir.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusunda yeterli bilgiye sahip olma. Öğretmenlerin bildirim yükümlülüğü ve okul paydaşlarını bu konu hakkında bilgilendirme sorumluluklarının yanı sıra katılımcılara göre çocuklara yönelik ihmal ve istismar olaylarının önüne geçebilmek adına öğretmenlerin çocuğun korunması konusunda nitelikli eğitim almış olması çok daha önemlidir. “Öğretmenler bu konuda kilit noktadır bence. Cezai sorumluluk konusunda daha ağır koşullar getirmek yerine, öğretmenler bu konuda nitelikli bir eğitimden geçirilirse daha faydalı olur diye düşünüyorum. (K2)” ifadesinden anlaşıldığı gibi bildirimde bulunmayan öğretmene daha ağır cezalar getirilmesi yerine, çocuk hakları ve ihmal veya istismar durumlarında süreci nasıl yönetecekleriyle ilgili eğitimler verilmesi daha faydalı olabilir. Ancak yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğu çalışma arkadaşlarının çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik mevzuat konusunda yetersiz bilgiye sahip olmasını sıklıkla eleştirmektedir ($f=8$). Katılımcılardan biri (K8) “Tüm meslektaşlarımla mevzuat konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmüyorum. Bu konuda gerekli araştırmaları çok yapmıyorlar. Öğretmenlere bu konuda gerekli seminerler verilmiyor. Öğretmenler lisans eğitiminde böyle bir ders görmüyorlar. Bu dersin eksikliğini biz günlük hayatımızda yaşıyoruz aslında. Meslektaşlarım çocuğun ya da öğrencinin hakları veya istismar edilen çocukla ilgili hak ve hukukla ilgili yeterli bilgilere sahip değiller” şeklinde görüş belirtmektedir.

Çalışmaya katılan katılımcıların belirlenmesinde çocuk hukuku konusunda eğitim alma kriterinin olduğu belirtilmişti. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğretmenlerin aldıkları eğitim kapsamında çocuğun ihmal ve istismarı konusunda genel öğretmen profiline göre daha fazla bilgi sahibi olduklarını söylemek mümkündür. Nitekim kendini yeterli bilgiye sahip gören katılımcılar ($f=3$) bunu “Aldığım ders sonrasında bu konuda bilgi sahibi oldum. Artık böyle bir durumla

karşılaşırsam ne yapabileceğimi biliyorum. (K1)” şeklinde vurgulamaktadırlar. Katılımcılardan bir kısmı çocuk hukuku konusunda eğitim almış olmalarına rağmen kendilerini hala yeterli görmemektedirler (f=5). K2 “Kendimi çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusunda yeterli görmüyorum. Çünkü bu konunun; oldukça fazla eğitim alınması gereken ve birçok alanda bilgi birikimi gerektiren çok yönlü bir konu olduğunu düşünüyorum. Gerek lisans eğitimi, gerekse mesleki yaşamda hizmet içi eğitimlerde bu konuya neredeyse hiç yer verilmemesi büyük bir eksiklik.” diyerek çocuğun ihmal ve istismardan korunması ile ilgili mevzuata ilişkin genel bir bilgisinin olduğunu ve bunu yeterli görmediğini belirtmektedir. Benzer şekilde başka bir katılımcı da “Yükseköğretimde aldığım ders kapsamında çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusunda bilgi sahibi oldum ve farkındalığım arttı. Ancak yine de kendimi bu konuda yeterli hissetmiyorum. (K6)” ifadeleriyle aldığı eğitimin kendinde bir farkındalık yarattığını ancak bunun yeterli olmadığını vurguladığı görülmektedir.

Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında velilerin rolü. Katılımcı görüşlerine göre ihmal ve istismar olaylarından çocuklarının korunması için velilerin de sorumlulukları bulunmaktadır. Katılımcıların bu sorumluluklara ilişkin görüşleri aşağıda ilgili temalar altında tartışılmaktadır.

Anne ve babaların çocuklarına yönelik ihmal ve istismar davranışlarından kaçınması. Katılımcılara göre anne ve babaların çocuklarına yönelik ihmal ve istismar niteliğinde sayılabilecek davranışlardan kaçınması gerekmektedir (f=7). Bu konuda yer alan birkaç görüşe aşağıda yer verilmiştir.

“Öncelikle çocuğun evinde ihmal-istismara uğramaması gerekir. Anne–babalar için çocukları çok değerlidir elbette, ama tutum ve davranışlarında çocuklara yönelik ihmal-istismar olduğunun farkında bile olmadan davranabilmektedirler.” (K2)

“Çocuğunu bizzat kendisi döven velimizi okula telefonla çağırarak yüz yüze görüşme yaptım ... En önemlisi çocuklarını kendileri ihmal etmemeli ve istismardan kaçınmalılar.” (K5)

“Çalıştığım okulda istismar vakasıyla karşılaşmamıştım ancak çocuğun ihmaline yönelik maalesef çok fazla olayla karşılaşılırdık. Öncelikle aileler çocuklarını eğitimsel açıdan ihmal ediyorlardı. Kız çocuklarını zorunlu eğitim yaşları geldiği halde okula göndermeyen çok sayıda aile vardı. Aileler okula gönderilmeyen bu çocuklara ev işlerini yaptırıyorlar ve kendilerinden küçük kardeşlerine baktırıyorlardı.” (K6)

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere katılımcılar velinin kimi zaman kasıtlı biçimde, kimi zaman farkında olmadan çocuğuna karşı ihmal ve istismar içeren eylemlerde bulunabildiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla çocukların ihmal ve istismarı konusunda velinin öncelikli rolünün, kendi çocuğuna yönelik ihmal veya istismar olaylarından kaçınması şeklinde belirtilmesi dikkat çekicidir.

Çocuklarını ihmal ve istismardan korunma konusunda bilinçlendirilme. Öğretmenlere göre velilerin çocukların ihmal ve istismar olaylarından korunmasına yönelik ikinci sorumluluğu çocuklarını ihmal ve istismara karşı bilinçlendirmektir ($f=5$). Bu konuda K5 “*Veliler çocuklarına neyin istismar olduğu konusunda bilgi verebilir, böyle bir durumla karşılaşırlarsa onlara çekinmeden söyleyebilmeleri için de güven verebilirler.*” şeklinde görüş belirtirken, K4’ün önerisi “*Çocuklarına eğitici videolar izlettirebilirler.*” şeklinde olmuştur. Ayrıca K5’in ifadelerinden anlaşıldığı üzere katılımcılar, çocukların ailelerine güven duyarak sorunları onlarla paylaşmasını ihmal ve istismarın gizli kalmayıp ortaya çıkmasında önemli görmektedirler. K6 “*Çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurarak onların yaşadıkları sorunları rahatlıkla kendileriyle paylaşmalarını sağlamalıdır. Çocuklarını okuldaki öğretmenleri ile açık bir şekilde iletişim kurmaları konusunda cesaretlendirmelidirler*” şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. Bütün bunlardan hareketle velilerin çocuklarının bilinçlendirmesi konusunda aktif rol almalarının çocukların ihmal ve istismardan korunmasında önemli katkısının olacağı söylenebilir.

Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında sosyal hizmet uzmanlarının rolü. Katılımcılar çocukların ihmal ve istismardan korunmasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının rolüne ilişkin görüş belirtmişlerdir. Bu görüşler ilgili kategoriler altında birleştirilmiş ve aşağıda sunulmuştur.

Kurum korumasına alınmış çocuklarının takibini dikkatli ve özenli biçimde yapma. Katılımcılara göre sosyal hizmet uzmanlarının ilk rolü kurum korumasına alınmış çocuklarının takibinin dikkatli ve özenli biçimde yapılmasıdır. Bu konuda K5’in “*Sevgi evlerinde barınan çocuklarımız oldu ve sosyal hizmet görevlileriyle onların genel durumları üzerine görüştük. Bu konuda özel bir çalışma yaptıklarını düşünmesem de görüşmelerimiz gayet pozitif ve ilgililerdi.*” ifadesinden de görüleceği üzere sosyal hizmet uzmanlarının çocukların takibi konusunda çalışmalar yürüttüklerini ancak bu çalışmaların geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bir öğretmen “*Samimi bir cevap vermem gerekirse ben bu ortak çalışmalarını yeterli bulmuyorum. Onların biraz daha fazla fedakârlık yapmaları, kendilerini çocukların yerine koymaları*

gerektiğine inanıyorum. Ama onlar da, elimizde çok fazla çocuk var, hepsi böyle, biz hangi birine böyle zaman ayıralım diyorlar. Sosyal hizmet uzmanları okula iki kere geliyorlar (veli toplantısı yaptığımızda). Ama sosyal hizmet uzmanı iki kere gelmemeli okula, daha çok gelmeli, ‘çocukla ilgili sorun var mı, nasıl gidiyor, ne yapılabiliyor’ bunları sürekli takip etmeli. (K8)” ifadeleriyle sosyal hizmet uzmanlarının kurum koruması altındaki çocukları izlemelerindeki yetersizliğine odaklanmakta ve bu çocuklarının takibinin daha sık yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Öğretmenleri, velileri ve öğrencileri çocuk hakları ve çocuğun ihmal ve istismardan korunması konularında bilgilendirme. Katılımcılar sosyal hizmet uzmanlarının ikinci rolünü öğretmenlere, velilere ve öğrencilere çocuk hakları ve çocuğun ihmal ve istismardan korunması konularında bilgilendirici çalışmalar yapmaları şeklinde belirtmişlerdir. Aşağıda bu konuda görüş bildiren bazı katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir:

“En etkili yöntem olarak sosyal hizmet uzmanları idare, öğretmen, veli ve öğrencilere eğitici seminerler vermeliler. Bu kişilere çocuğun korunmasının önemi, yasal çerçeveleri, böyle durumlarla (ihmal veya istismar) karşılaştıklarında neler yapmaları gerektiği vb. konularda bilgi vermeliler.” (K4)

“Sosyal hizmet uzmanları okul ziyaretlerinde bulunarak bu konuda öğretmenlere ve öğrencilere yönelik bilgilendirme toplantıları düzenleyebilirler.” (K6)

“Sene başı ve sene sonu seminer süreçlerinde okullara gelerek verimli çalışmalar yapabilirler.” (K2)

“Çocukların korunması konusunda ortaklaşa bilgilendirici çalışmalar, öğrencilere ve velilere yönelik seminerler yapabilirler.” (K3)

“Sosyal hizmet uzmanları okulları ziyaret edip öğrencilere eğitim verebilir.” (K7)

Öğretmenlerle işbirliği içinde çalışma. Katılımcılara göre çocuklara yardım edilebilmesi için sosyal hizmet uzmanları ile öğretmenlerin işbirliği için çalışmaları önemlidir. “Sevgi evlerinde barınan çocuklarımız oldu ve sosyal hizmet görevlileriyle onların genel durumları üzerine görüştük. Görüşmelerimiz gayet pozitif ve çocuklarla ilgililerdi. (K5)” ifadesinden görüldüğü gibi bu konuda ortak çalışmaların yapıldığı bazı katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır. Bir başka katılımcı Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile başta kurum koruması altına alınmış çocuklarla ilgili olmak üzere okullarla işbirliğinin

güçlendirilmesine vurgu yaparak görüşünü “*Milli Eğitim Bakanlığı ve de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ortak bir protokol imzalanmalı öncelikle. (K7)*” şeklinde belirtmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çocukların ihmal ve istismardan korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların çoğu ($f=5$) çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik mevzuatı yetersiz bulmaktadır. Ancak düzenlemelerin yeterli olduğunu düşünen katılımcılar ($f=3$) da bulunmaktadır. Bu katılımcılar mevzuatın bilinmediği için uygulanmadığına vurgu yapmaktadır. Nitekim sınıf öğretmenleriyle yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, çocuğa yönelik cinsel istismar vakasıyla karşılaşıldığında, öğretmenlerin yaklaşık %10’u kanunlara göre bu durumu bildirim yükümlülüğü bulunduğunu bilmemektedir (Can Yaşar, Erbasan, Akçeşme, Korkmaz ve Gedik, 2018). Söz edilen çalışmadan görüldüğü gibi öğretmenlerin çocuğa yönelik ihmal ve istismar olaylarıyla karşılaştıklarında bildirim yükümlülüğü olduğuna dair düzenleme olsa da, öğretmenler bazen bu düzenleme hakkında bilgi sahibi olmamaktadır. Bu durum ise uygulamada sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

Okul yönetiminin çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik rolleri; öğrenciyi ve veliyi tanımaya yönelik çalışmalar yapılması ve öğrencilere, velilere ve öğretmenlere çocuk ihmal ve istismarı konusunda bilgilendirici etkinlikler düzenlenmesi şeklinde belirtilmektedir. Katılımcılar okul yönetiminin özellikle öğrencileri tanımaya yönelik faaliyetlere ağırlık verdiğini vurgulamaktadırlar. Okul yönetiminin diğer bir önemli rolü okul paydaşlarına ihmal ve istismar konusunda bilgilendirici etkinlikler düzenlenmesidir. Crosson-Tower’ın (2003) belirttiği üzere çocuklarla ilgilenen her bireyin, çocukları nasıl zarardan koruyacağını bilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda anne ve babaların, ayrıca çocuklarla okulda zaman geçiren eğitimcilerin çocukları ihmal ve istismardan nasıl koruyacaklarını öğrenmeleri gerekir. Okulda çalışanların çocuklara etkili biçimde yardım edebilmeleri için, çocuk istismarı ve ihmalinin nasıl tanınacağını ve önleneceğini bilmeleri önemlidir (Sikes, 2008). Dolayısıyla öğretmenlerin ihmal ve istismarın önlenmesi konusunda bilgi sahibi olmaları için okul yönetimlerine önemli görevler düşmektedir. Ayrıca başka çalışmalarda, öğretmenlerin pek çoğunun çocuk istismarı şüphesine doğrudan karşılık vermede endişe duydukları (Clarke ve Healey, 2006; akt. McKee ve Dillenburger, 2012; Goldman ve Grimbeek, 2009) dikkate alındığında, okul yöneticilerin özellikle öğretmenlere bu

konularda bilgilendirici çalışmalar yapmasının bu tür olaylara müdahalede oldukça önemli olduğu savunulabilir.

Türkiye’de TCK’da öğretmenlere çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik sorumluluk yüklemiştir. Buna göre, TCK uyarınca, çocukların kasten ya da ihmalen yaralanmasına veya ölmesine sebep olanları, çocuklara kötü muamelede bulunanları, terk edenleri, cinsel istismara uğratanları, fuhuşa teşvik gibi istismar ve ihmal kavramı içine giren eylemleri yapanları yetkili makamlara bildirmemek suç teşkil etmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına yönelik olarak ilk sorumlulukları bu olayları ilgili makamlara bildirmektir. Bu çalışmada da katılımcılara göre çocukların ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenlerin ilk rolü ihmal ve istismar olaylarını bildirim yükümlülüğüdür. Ayrıca öğretmenin öğrencilerle güven ve sevgiye dayalı iletişim kurması, öğrencileri ve velileri çocuk hakları ve çocukların korunması konularında bilgilendirmesi, çocuğun ihmal ve istismardan korunmasına yönelik bilgileri meslektaşları ile paylaşması ve çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusunda yeterli bilgiye sahip olması da öğretmenlerin diğer rolleri olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenler bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için, öncelikle öğrenci ve öğretmen arasında sevgi ve güvene dayalı bir ilişkinin kurulması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Çünkü çocuklar, ebeveynleri tarafından istismara uğrasalar dahi, ebeveynlerinin kendilerine verebilecekleri tepkiden korktukları için genellikle kimseye söyleyememektedir. Dolayısıyla çocuk istismarı vakalarını bildiren kişiler çoğunlukla aile üyeleri dışından bireyler, öğretmenler, acil servis doktorları veya hemşireleri, çocuk doktorları ya da istismar mağdurlarıyla arkadaş olan çocukların ebeveynleridir (Olive, 2007). Whitney (1993; akt. Webb ve Vulliamy, 2001), çocukların istismarla karşılaşma durumlarını başka kişilerden ziyade öğretmenlerine açıkladıklarını gösteren çalışmalara işaret etmekte ve öğrencilerin zamanlarının çoğunu okulda geçirdiklerini, öğretmenleriyle okulda geliştirdikleri ilişkilerinin oldukça değerli olduğunu göz önünde bulundurmak gerektiğini ileri sürmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin ihmal ve istismar olaylarını ortaya çıkarabilmek için öğrencilerle güvene dayalı bir ilişki geliştirmeleri oldukça önemlidir.

Çocuğun ihmal ve istismardan korunmasında öğretmenlerin önemli diğer bir sorumluluğu çocuğun ihmal ve istismardan korunması konusunda bilgi sahibi olmalarıdır. Araştırmada öğretmenler çocuk ihmal ve istismarına yönelik hukuki düzenlemeler konusunda kendilerinin yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünürken, meslektaşlarının yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşünmektedirler. Dolayısıyla katılımcıların çocuk hukuku konusunda almış oldukları eğitimin

kendilerine katkı sağladığını, genel öğretmen profiline göre daha fazla bilgi sahibi olduklarını söylemek mümkündür. Benzer bir bulgu Kenny (2004) tarafından yapılan çalışma ile ortaya konulmuştur. Buna göre çocuk ihmal ve istismarı konusunda eğitime katılmış öğretmenler, bu tür olaylarla karşılaştıklarında bildirimde bulunma konusunda kendilerini daha hazır hissetmektedirler. Ancak katılımcılardan bir kısmı çocuk hukuku konusunda eğitim almış olmalarına rağmen kendilerini hala gerekli müdahaleyi yapmada yeterli görmemektedir. O halde öğretmenlerde çocukların ihmal ve istismardan korunması kapsamında kendilerini yeterli hissetmediklerini ifade etmek mümkündür. Benzer sonuçlara farklı araştırmalarda da ulaşılmıştır. Örneğin Rossato ve Brackenridge (2009), yaptıkları araştırmada çocuk koruma uygulamalarında, öğretmenlerin kendilerini yeterli donanımda hissetmediklerini ortaya koymuşlardır. Bunun nedenini öğretmenler, çocuk koruma taleplerine karşılık verme ve bu talepleri raporlama bilgilerine güvenmemeleri olduğunu belirtmektedirler. Bu bilgi ve güven eksikliği bulgusuna, İngiltere’de yapılan çalışmalarda da ulaşılmıştır. Örneğin Hodgkinson ve Baginsky (2000), Baginsky ve Macpherson (2005) ve Rossato ve Brackenridge (2009) tarafından yapılan çalışmalarda, hizmet öncesi çocuk koruma hazırlıklarına yönelik çelişkili yaklaşımların eğitimcilerin okullardaki çocuk koruma rolleri hakkında kendilerini endişeli ve kaygılı hissetmelerine yol açtığı ortaya çıkmıştır.

Kuzey İrlanda’da McKee ve Dillenburger (2009) yaptıkları çalışmada öğrencilerin çocuk istismarı ve korunması hakkındaki bilgilerinde kayda değer boşluklar olduğunu saptamışlar ve erken çocukluk ve öğretmenlik eğitimi öğrencileri için ilk yıldan itibaren zorunlu eğitimler gerçekleştirilmesini önermişlerdir. Benzer şekilde David (1994; akt. Webb ve Vulliamy 2001), öğretmenlerin değerlendirme süreçlerini üstlenme becerilerinin artması ve çocuğun korunmasının çok yönlü uzmanlık gerektiren bir alan olması ve bu alanda çalışanların yeteneklerini en etkili biçimde kullanmalarının gerekmesi nedeniyle, ancak uygun bir eğitim programıyla öğretmenlerin, okullarda çeşitli gözlemler ve görüşmeler yapabileceği kanısındadır. Hodgkinson ve Baginsky (2000) de öğretmen eğitimi sürecinde çocuğun korunmasına yönelik etkili eğitimlerin büyük bir ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Hem mevcut çalışma bulguları hem de başka araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar öğretmenlerin çocukların ihmal ve istismardan korunmasına yönelik kendilerini yetkin hissetmediklerini ortaya koymaktadır. Bu durum çocuk ihmal ve istismar durumuyla karşılaşan öğretmenlerin gerekli adımları atmasına engel olabilir. Bunun önüne geçmek için öğretmenlere özellikle hizmet öncesinde bu konularda zorunlu eğitim verilmesi oldukça önemlidir.

Velilerin, çocukların ihmal ve istismardan korunmasındaki rollerine ilişkin öğretmen görüşleri ise, velilerin çocuğuna yönelik ihmal veya istismar davranışlarından kaçınması ve çocuklarını ihmal ve istismara karşı bilinçlendirmesi şeklinde sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi öncelikli olarak öğretmenler velilerin kendi çocuklarına yönelik ihmal ve istismar olaylarından kaçınmalarını vurgulamaktadır. Nitekim Amerika’da Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Veri Sistemi (NCANDS) verilerine göre 2016 yılında çocuk ihmal ve istismarına bağlı ölümlerin %78’de ailelerin sorumlu olduğunu bildirmektedir (Child Welfare Information Gateway, 2018b). Bu nedenle ailelerin bilinçlendirilmesi oldukça önemlidir. Erginer’in (2007) okul yöneticileri ile yaptığı çalışmada da çocuk ihmal ve istismarının nedenleri üzerinde fikir birliği olan tek görüşün ailelerdeki eğitim eksikliğinin olduğu görülmüştür. Chen ve Chen’in (2005) Çin’de 447 ebeveyn ile yaptıkları çalışmada da ailelerin çocukların cinsel istismardan korunması konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu konu hakkında ebeveynlerin bilgi düzeyinin artırılması için okullarda eğitim programları geliştirmenin yararlı olacağı vurgulanmaktadır.

Okulların ebeveynler ve aileler için istismar önleme eğitimi sunma konusunda etik açıdan sorumluluklarının olduğunu vurgulayan Lambie (2005), istismarın nedenleri çok çeşitli olduğu için, ebeveynlere eğitim ve kaynaklar sunmanın, onların streslerini hafifleteceğini ve böylece istismarcı davranışların önlenebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla okul yönetimlerinin etik sorumlulukları arasında ailelere çocuğun ihmal ve istismarı konularında bilgilendirici etkinlikler düzenlenmesi olduğu ifade edilebilir. Ebeveyne yönelik programlarının temel amacı, bir çocuğun bakımıyla ilgili olarak ebeveynin bilgisini, tutumunu ve uygulamalarını geliştirmektir. Dolayısıyla ebeveynlere yönelik öğretim hedefleri şunları içermelidir (Shannon, 2003):

- Ebeveynlere, çocukların yaşamlarının farklı yaşlarında ve aşamalarında nasıl düşündükleri, hareket ettikleri ve büyüdüğü öğretilmelidir.

- Ebeveynlerin çocukları için gerçekçi beklentiler geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır.

- Ebeveynlere, çocuklarının nasıl geliştiğini düşünme ve onlara çocuklarına uygun beklenti ve hedefler belirleme pratiği yapma fırsatı verilmelidir.

- Ebeveynlere istismar edici olmayan çocuk yönetimi teknikleri ve diğer ebeveynlik becerileri öğretilmelidir.

- Ebeveynler stres yönetiminin önemi hakkında eğitilmeli, kendileri için uygun olan stres azaltıcı teknikleri bulmalarına yardımcı olunmalıdır.

•Ebeveynlere sosyal desteğin değeri öğretilmelidir. İlişkilerini geliştirmek için ihtiyaç duydukları becerileri geliştirmelerine yardımcı olunmalıdır.

•Ebeveyn eğitim programını sosyal destek kaynağı olarak kullanmaları teşvik edilmelidir.

•Ebeveynlere, programın dışında ihtiyaç duyabilecekleri ek destekleyici sistemlere nasıl erişebilecekleri öğretilmelidir.

Öğretmenler, sosyal hizmet uzmanlarının çocuğun ihmal ve istismardan korunması kapsamındaki rollerini; kurum korumasındaki çocuklarının takibinin dikkatli ve özenli biçimde yapılması, öğretmenlere, velilere ve öğrencilere çocuk hakları ve çocuğun ihmal ve istismardan korunması konularında bilgilendirici çalışmaların düzenlenmesi şeklinde sıralamaktadır. Ayrıca katılımcılar çocuklara yardım edilebilmesi için sosyal hizmet uzmanları ile öğretmenlerin işbirliği içinde çalışmalarının gerektiğini de bildirmektedir. Nitekim İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği ve ASUMA Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin (ASUMA) (2016) hazırladığı raporda çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi kurumların işbirliği içinde hem aileleri hem de öğretmenleri bilgilendirmek için eğitim programları geliştirmesi, afiş, broşür, kitapçıklar hazırlaması yönünde öneriler getirmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında çocuklara yönelik ihmal ve istismarın önüne geçilmesinde okulun önemli bir rolünün olduğunu söylemek mümkündür. İhmal ve istismar olaylarının ortaya çıkarılması ve engellenmesi noktasında, çocukların ailelerinden sonra en yakın iletişim kurduğu kişiler olan öğretmenlere, okul yönetimlerine, sosyal hizmet uzmanlarına ve dahası ebeveynlere bu konuda oldukça önemli görevler düşmektedir. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi için ise hem farkındalık oluşturacak çalışmaların hem de etkili müdahale için bilgilendirici eğitimlerin yapılması gerekmektedir. Bu eğitimlerin içeriği, nasıl düzenleneceği ve tüm paydaşlara en etkili şekilde nasıl aktarılacağı konusunda ise belirlenecek stratejiler ve yapılacak araştırmalar sürecin belirginleştirilmesi adına önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, E. (2018). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Anney, V. N. (2014). Ensuring the quality of the findings of qualitative research: Looking at trustworthiness criteria. *Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies (JETERAPS)*, 5(2), 272-281.
- Archard, R. (2004). *Children: Rights and childhood*. London: Routledge.
- Auerbach, C. F. & Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative data: An introduction to coding and analysis*. New York and London: New York University Press.
- Baginsky, M. & Macpherson, P. (2005). Training teachers to safeguard children: Developing a consistent approach. *Child Abuse Review*, 14, 317–330.
- Bitsch, V. (2005). Qualitative research: A Grounded Theory example and evaluation criteria. *Journal of Agribusiness*, 23(1), 75-91.
- Can Yaşar, M., Erbasan, Ö., Akçeşme, B., Korkmaz, Ç. & Gedik, H. (2018). Sınıf öğretmenlerinin çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (73), 1-16.
- Child Welfare Information Gateway (2018a). Available at https://www.childwelfare.gov/pubpdfs/long_term_consequences.pdf. Retrieved on September 18, 2018.
- Child Welfare Information Gateway (2018b). Available at <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/fatality.pdf>. Retrieved on October 15, 2018.
- Creswell, J. W. (2006). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Crosson-Tower, C. (2003). *The role of educators in preventing and responding to child abuse and neglect*. Available at <https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/educator.pdf>. Retrieved on September 18, 2018.
- Chen, J. Q. & Chen, D. G. (2005). Awareness of child sexual abuse prevention education among parents of Grade 3 elementary school pupils in Fuxin City, China. *Health Education Research*, 20(5), 540-547.

Corden, A. & Sainsbury, R. (2006). *Using verbatim quotations in reporting qualitative social research: researchers' views.* Available at <https://www.york.ac.uk/inst/spru/pubs/pdf/verbquotresearch.pdf>. Retrieved on April 09, 2018.

Çınkır, Ç. & Nayır, F. (2018). Medyaya yansıyan çocuk istismarı olaylarının değerlendirilmesi. Karaman Kepenekci, Y. & Taşkın, P. (Ed.), *Prof. Dr. Emine Akyüz'e Armağan* (pp. 78-89) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Erginer, F. (2007). *Ankara ili ilköğretim Okulu yöneticilerinin öğrencilerin aileleri tarafından istismarı ve ihmaline ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları.* (Çev.: A. Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gagnon, Y. C. (2010). *The case study as research method: A practical handbook.* PUQ.

Goldman, J. D. G. & Grimbeek, P. (2009). How university student-teachers for primary school learn about Department of Education Policy on child sexual abuse and mandatory reporting: the sources of their professional information. *Higher Education*, 58, 221-239.

Gupta, N. & Aggarwal, N. K. (2012). Child abuse. *Delhi Psychiatry Journal*, 15(2), 416-419.

Hodgkinson, K. & Baginsky, M. (2000). Child protection training in school-based initial teacher training: A survey of school-centred initial teacher training courses and their trainers. *Education Studies*, 26(3), 269-279.

İMDAT Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği ve ASUMA Acıbadem Üniversitesi Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi. (ASUMA) (2016). Available at <http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARINA-Y%C3%96NEL%C4%B0K-RAPOR.pdf>. Retrieved on October 10, 2018.

İnan, A. N. (1968). *Çocuk hukuku.* Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

İnsan Hakları Derneği Bülteni. (2008). *Çocuk ihmali ve istismarını önleme öğretmenler ve aileler için eğitim kılavuzu.* Available at <http://www.ihddiyarbakir.org/Content/uploads/f971c62f-8f03-4548-85eb-997dd89a8a36.pdf>. Retrieved on April 01, 2018.

Johnson, E.J. & James, C. (2016). Effects of child abuse and neglect on adult survivors. *Early Child Development and Care*, 186(11), 1836-1845.

- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A.S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Kenny, M.C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1311-1319.
- Korstjens, I. & Moser, A. (2018). Series: Practical guidance to qualitative research. Part 4: Trustworthiness and publishing. *European Journal of General Practice*, 24(1), 120–124.
- Lambie, G.W. (2005). Child abuse and neglect: a practical guide for professional school counselors. *Professional School Counseling*, 8(3), 249-258.
- Legano, L., McHugh, M. T. & Palusci, V. J. (2009). Child abuse and neglect. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 39(2), 31-e1.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1982). *Establishing dependability and confirmability in naturalistic inquiry through an audit*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (66th, New York, NY, Mat:ch 19-23, 1982).
- Maykut, P. & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative research*. London and Washington, D.C.: The Falmer Press.
- McKee, B.E. & Dillenburg, K. (2012). Effectiveness of child protection training for pre-service early childhood educators. *International Journal of Educational Research*, 53, 348–359.
- NSPCC. (2009). *The definitions and signs of child abuse*. Available at <https://www.ncl.ac.uk/studentambassadors/assets/documents/NSPCCDefinitionsandsignsofchildabuse.pdf>. Retrieved on September 17, 2018.
- Olive, M. F. (2007). *Child abuse and stress disorders*. Chelsea House Publishers.
- Page, R.M. & Page, T.S. (2011). *Promoting health and emotional well-being in your classroom*. Jones and Bartlett Publishers.
- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. M. Bütün & S.B. Demir) (3. Baskıdan Çeviri). Ankara: Pegem Akademi.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri gerçek dünya araştırması*. (Çeviri Editörleri: Ş. Çınkır & N. Demirkasımoğlu). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Rossato, C. & Brackenridge, C. (2009). Child protection training in sport-related degrees and initial teacher training for physical education: An audit. *Child Abuse Review*, 18(2), 81–93.
- Schmit, B.D. (1986). Types of child abuse and neglect: an overview for dentists. *The American Academy of Pediatric Dentistry*, 8(1), 67-71.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Sikes, A. (2008). *A school counselor's guide to reporting child abuse and neglect*. Available at <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ894796.pdf>. Retrieved on September 26, 2018.
- Shannon, L.C. (2003). *Best practices for parent education programs seeking to prevent child abuse*. Available at <http://npen.org/pdfs/BestPra.pdf> adresinden erişilmiştir. Retrieved on October 17, 2018.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.
- Stemler, S. (2001). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(17), 137-146.
- UNICEF. (2006). *Çocuklara kötü muamelenin önlenmesi: Bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz*. Available at http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y. Retrieved on September 18, 2018.
- Webb, R. & Vulliamy, G. (2001). The primary teacher's role in child protection. *British Educational Research Journal*, 27(1), 59-77.
- WHO. (1999). *Report of the consultation on child abuse prevention*. Available at <http://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>. Retrieved on September 18, 2018.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırmaya giriş*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

The idea that the child has rights, has gained importance today and it is accepted that the child may need protection. The United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC) has been adopted by almost all the countries in the world as a result of the notion that children have rights and are special human beings that need to be protected. This Convention has been in force since 1995 in Turkey. Under the CRC, officials in Turkey have to teach the children their rights and to protect them from all kinds of neglect and abuse. “Neglect and abuse” is one of the most important problems experienced by children. Child abuse is defined as doing something that harms a child or carries the risk of harming a child (Gupta & Aggarwal, 2012). One of the places where children spend most of their time outside of the home is at school. Since teachers are constantly keeping in communication with children at school, they have the chance to notice if there is a change in children's behaviors. For this reason, teachers are in a key position to aware of child abuse and neglect (Human Rights Association Bulletin, 2008). The aim of this research is to determine the views of teachers about the role of the school in protecting children from neglect and abuse. For this purpose, the following questions were answered: What are the opinions of the teachers on the legislation to protect children from neglect and abuse and on the implementation of this legislation?

According to the opinions of the teacher in the protection of children from neglect and abuse what is the current role of

- a) School administration
- b) Teachers
- c) Parents
- d) Social workers?

Method

This research, which aims to determine the opinions of teachers about the role of the school in the protection of children from neglect and abuse, was conducted by means of qualitative research method. Phenomenology was used as a qualitative research design. In this study, the criterion sampling was used for determining study group. In this context, in order to gather a wide range of

information on child neglect and abuse, teachers, who are from different education levels (M.Sc. and PhD) and educated in child law were included in this research. Accordingly, eight volunteer teachers were selected for the study group. The data were collected by means of interviews. A semi-structured interview form based on literature review, was prepared by the researchers. The collected data were analyzed with content analysis method and by means of Nvivo 10 Package Program.

Results and Discussion

The data collected in this research were grouped under the themes such as the evaluation of the legislation for the protection of the child from neglect and abuse, the role of the school administration, the role of the teacher, the role of the parent and the role of the social worker in the protection of the child from neglect and abuse. According to the findings that obtained in this research, it is possible to say that the participants have an awareness of the education of children's law and they have more information than the other teachers in general. Although some of the participants have been educated in children's law, they still do not consider themselves competent enough to carry out the necessary precaution. Therefore, it is possible to state that there is a lack of information about the protection of children from neglect and abuse. The role of the school administration in the protection of children from neglect and abuse is defined as the activities aimed at getting to know the student and the parent and organizing informative activities on child neglect and abuse for students, parents and teachers. Teachers have emphasized that administration is particularly focused on activities aimed at recognizing students. School administrators have important responsibilities to get teachers to inform about the prevention of neglect and abuse. Based on the findings of this research, the roles of teachers in the protection of children from neglect and abuse are listed as follows: informing the students and parents about the rights of children and the protection of children, and sharing the information about the neglect and abuse of children with their colleagues. Teachers have stated that a relationship based on love and trust must be established between the student and the teacher. Teachers' views on the role of parents in the protection of children from neglect and abuse include the fact that parents, who want to refrain their children from neglect or abuse, must provide them with education in this regard. As it is seen from the findings, primarily teachers have emphasized that parents should avoid incidents of neglect and abuse towards their children. The teachers list the roles of social workers for the protection of children from neglect and abuse as taking care of children under the

institution protection in a careful and elaborate way, and informing teachers, parents and students about child rights and protecting children from neglect and abuse. Participants have also stated that social workers and teachers need to work in cooperation in order to help children.